

กำเนิดอิทธิปาตานิยมในประเทศไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ความรู้สึกในเรื่องชาตินิยมนั้น แต่ดั้งเดิมยังไม่เป็นที่รู้จักในหมู่คนไทย เพิ่งจะมีการกระตุ้นให้เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้เอง อย่างไรก็ตามกล่าวได้ว่าคนไทยเป็นผู้นิยมความรู้สึกหวงแหนแผ่นดินของตน รักความเป็นอิสระของชาติตนมาช้านานแล้ว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้เคยทรงบรรยายถึงเรื่องลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณมีความตอนหนึ่งกล่าวว่

เหตุที่ชนชาติไทยจะไ้เป็นใหญ่ในประเทศไทย เป็นเพราะมีกำลังมากกว่าชนชาติอื่นซึ่งปกครองอยู่ก่อนนั้นเป็นธรรมดา แต่ชนชาติไทยสามารถปกครองประเทศสยามมาได้ช้านาน ถ้าจะนับเวลาตั้งเกิดถึง ๙๐๐ ปีเข้ามีคนี้ จำต้องอาศัยคุณธรรมอย่างอื่นอันมีอยู่ในอุปนิสัยของชนชาติไทยด้วย ข้าพเจ้าพิจารณาคุณความดีที่ปรากฏในพงศาวดารเห็นว่า ชนชาติไทยเรามีคุณธรรม ๓ อย่าง เป็นสำคัญ จึงสามารถปกครองประเทศสยามมาได้ คือความจงรักภักดีของชาติ อย่าง ๑ ความปราศจากวิหิงสาอย่าง ๑ ความฉลาดในการประสานประโยชน์ อย่าง ๑.....^๑

และที่ว่าอุปนิสัยชนชาติไทยรักอิสระของชาตินั้น พึงเห็นได้ตั้งแต่ที่พากันตั้งเมืองขึ้นมา เพราะไม่ยอมอยู่ในอำนาจชนชาติอื่น และเมื่อมาได้ครอบครองประเทศสยามแล้ว ในสมัยต่อมาแมตองตกทุกข์ได้ยากด้วยชนชาติอื่น ซึ่งมีกำลังมากกว่าเขามาย่ำยี บ้างคราวจนถึงบ้านแตกเมืองเสียยับเยิน ก็ยังพยายามแนจันเอาชีวิตเข้าแลก ภูอิสระของชาติกลับคืนใจอีกทุกครั้ง....^๒

จึงกล่าวได้ว่าความรู้สึกรักชาติที่ขึ้นอยู่กับสายเลือดคนไทยมาแต่ดั้งเดิม ก็คือความจงรักภักดีที่จะไ้ได้อยู่รวมในในกลุ่มพี่น้องเฝ้าพันธุเดียวกัน ซึ่งมีวัฒนธรรม ภาษา และขนบธรรมเนียมเดียวกัน โดยไม่

^๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ, (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๙๑) หน้า ๔ - ๕

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔ - ๑๐

ต้องตกอยู่ในอำนาจของผู้อื่นเท่านั้น

๑. แนวความคิดเกี่ยวกับลัทธิราชาธิปไตยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ก่อนที่จะกล่าวถึงกำเนิดลัทธิราชาธิปไตยในประเทศไทย จะขอกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของชาติไทยเราขอเป็นสังเขปเพื่อให้เห็นถึงความรักในอิสระของชาติ ซึ่งเป็นนิสัยประจำชาติของไทยที่มีอยู่ตั้งแต่สมัยก่อนกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ในขณะนั้นไทยยังรวมกันเป็นหนึ่ง พวกเขามีอำนาจอยู่ต่างบ้านต่างเมือง และพวกขอมมีอำนาจอยู่ต่างบ้านต่างเมือง จากความรู้สึกรักชาติบ้านเมือง ต้องการให้เป็นอิสระปกครองโดยคนไทยด้วยกันเอง ทำให้เกิดปฐมวีรกรรมที่ยิ่งใหญ่ขึ้น คือพ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองภาค และพ่อขุนบางกลางหาว เจ้าเมืองบางยาง ได้รวมกำลังกันยกเข้าตีกรุงสุโขทัยซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านของขอม ขับไล่พวกขอมแตกพ่ายไป ตั้งกรุงสุโขทัยขึ้นเป็นราชธานี โดยมีพ่อขุนบางกลางหาวเป็นกษัตริย์ปกครอง ทรงพระนามว่า "พ่อขุนศรีอินทราทิตย์"

ถ้าจะกล่าวได้ว่า การตีขอม ตกพ่ายไปและตั้งกรุงสุโขทัยขึ้นเป็นราชธานี เป็นการเริ่มต้นที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกรักชาติบ้านเมืองของคนไทยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อตีขอมแตกพ่ายไปนั้น พ่อขุนผาเมืองเป็นผู้นำจากกรุงสุโขทัยได้ก่อน แต่ได้ทรงดลนทีพอกและเชิญให้พ่อขุนบางกลางหาวเข้าเมือง และขึ้นครองราชสมบัติ ทั้งนี้เพราะพ่อขุนผาเมืองมีพระมเหสีเป็นธิดาของเจ้ากรุงขอม จะเห็นว่าน้ำใจของคนไทยนั้นจับใจในความรักชาติบ้านเมือง ทั้งที่พ่อขุนผาเมืองมีพระมเหสีเป็นชาวขอมได้รับการยกย่องยศศักดิ์จากขอม ก็ยังหักใจหักการไหลเพื่ออิสระของไทยได้ และไม่ยอมรับราชสมบัติเพราะต้องการให้ไทยเห็น ๆ ปกครองโดยด้วยกันเอง

การที่กล่าวถึง ประวัติศาสตร์ความเป็นชาติของไทยเราโดยเริ่มต้นจากสมัยสุโขทัยนั้น ก็โดยถือหลักที่ว่าสุโขทัยเป็นปฐมราชธานีแห่งประเทศไทย ถึงแม้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมราชานุภาพทรงกล่าวว่

.....พวกไทยที่ตั้งเป็นอิสระในแขวงสุโขทัยตั้งเมืองสุโขทัยเป็นราชธานี แล้วพยายามปราบปรามพวกขอม หมายอาณาเขตลงนาต่างเมืองลพบุรี ไทยพวกที่ตั้งเป็นอิสระในแขวงอานนาโตอาณาเขตลงเชียงแต่ในเขตพหุพ่ายเพ็ญนี้แล้วก็ล้อมอำนาจ แต่ไทยพวกที่ตั้งเป็นอิสระ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, พ.ศ. ๒๕๑๑) หน้า ๑๘

ย เมืองสุโขทัย สามารถแผ่อาณาเขตให้กว้างใหญ่ไพศาลไปจนประเทศอื่น และได้ปกครองเป็นเจ้าของประเทศสยามสืบมาจนกาลบัดนี้ จึงนับว่าเมือง สุโขทัยเป็นปฐมราชธานีแห่งประเทศสยามตั้งแต่เป็นสหพันธ์นครชาติไทยในราว เมื่อ พ.ศ. ๑๘๐๐ เป็นต้นมา^๔

๑.๑ สมัยสุโขทัย หลังจากพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ขึ้นครองราชสมบัติที่กรุงสุโขทัยแล้ว ก็พยายามสร้างความเป็นปึกแผ่นและรักชาติสืบทอดเมืองกันเรื่อยมาถึงนปลายรัชกาล มีหลักฐานปรากฏว่าในสมัยสุโขทัยบ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข "...เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลาในนามีข้าว... มีอาณาเขตแผ่ขยายไปให้กว้างขวาง กษัตริย์ทรงปกครองเมืองอย่างพอปกครองลูก" การที่เราได้ทราบประวัติความเป็นอยู่ในสมัยนั้นก็เพราะพ่อขุนรามคำแหงทรงประดิษฐ์ตัวอักษรไทยขึ้น และจารึกเล่าเรื่องราวไว้ในหลักศิลา ซึ่งนับว่าเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญซึ่งตกทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้

การวางรูปตัวอักษรประจำชาตินี้เป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะเป็นเสมือนสิ่งที่กระตุ้นให้คนไทยตระหนักว่าเราเป็นพวกเดียวกัน เขียนหนังสืออย่างเดียวกัน จะต้องรักและถนอมน้ำใจกัน เป็น การรวมกำลังกันไว้^๕ ดังนั้น การประดิษฐ์อักษรไทยนี้จึงเป็นเครื่อง ส่งให้เพิ่มความรักชาติ รักว่า พันธุ์ของไทยอย่างหนึ่ง คือแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะมีตัวอักษรเป็นภาษาของเราเอง ไม่ต้องพึ่งภาษาของชาติอื่นมาใช้เป็นสื่อในการติดต่ออีกต่อไป

นอกจากการประดิษฐ์ตัวอักษรไทยแล้ว มีสิ่งที่เป็นจุดรวมความผูกพันของคนไทยอีกประการหนึ่ง คือศาสนา ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงได้ทรงส่งเสริมพุทธศาสนาจนเมืองสุโขทัยว่าเป็นศาสนาประจำ ชาติ นอกจากจะสร้างวัดวาอารามหลายวัดเป็นของตนเองแล้ว ยังได้ทรงรับพระพุทธศาสนาเถรวาทที่อินเดียมา ลังกวางแผ่หรือเดรวางมาจากนครศรีธรรมราช พร้อมทั้งอัญเชิญพระพุทธรูปทองคำประจำฐาน ณ กรุงสุโขทัย และได้ทรงเจริญทางพระราชไมตรีกับเมืองลังกา^๖ ครั้นถึงรัชกาลพระมหาธรรมราชาธิราชไทย ก็ได้ทรงทะนุ

^๔ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, หน้า ๘

^๕ อาสา ศุภระมงคล, ย่อประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่สมัยตั้งถิ่นฐานจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (พระนคร : บริการอภิวชิการ ก.พ., ๑๙๐๘) หน้า ๑๐

^๖ สุทัศน์ ลิขิตวณ, พระราชนิพนธ์ของพ่อขุนรามคำแหงในการก่อตั้งสถาบันการปกครองของชาติไทย, วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๐๘ หน้า ๑๖๕

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖ - ๘๘

นำรูปพระพุทธรูปมาเป็นอันมาก และได้ทรงพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับพระพุทธรูปเรื่องไตรภูมิพระร่วง หรือ "เทวภูมิถา" ซึ่งมีว่าเป็นหนังสือไทยเล่มแรก นอกจากหลักศิลาจารึก นอกจากนั้นยังได้สร้างวัด วาอาราม หอพระพุทธรูปและสร้างรอบพระพุทธรูปมาหากมาย จึงนับได้ว่าไทยเริ่มมีพระพุทธรูป ประจำชาติในสมัยสุโขทัยนี้

ในด้านการสังคมและวัฒนธรรมอันเป็นการส่งเสริมเพื่อรักษาเอกราชนั้น พ่อขุนรามคำแหง ได้ทรงประดิษฐ์หนังสือที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่คนไทย นั่นก็คือการสร้างความรู้สึกรักของความเป็นชาติเดียวกัน คนเรานั้นเมื่อเกิดปัญหาที่จะตกเตียงกันก็มักจะดูเสียก่อนว่าคนนั้นเป็นพวกเรา คนนี้เป็นคนชาติเดียวกับเราหรือไม่ ซึ่งถ้าหากเป็นคนชาติเดียวกันก็มักจะเข้ากันแล้วไปสู่กับชาติอื่นเขา พ่อขุนรามคำแหงปฏิบัติ งานในด้านนี้โดยสร้างให้คนไทยรักคนไทย รักความเป็นไทยของตนเอง ถือว่าเป็นคนพวกเดียวกัน เวลาไปรบฆ่าสงครามก็ช่วยพวกเดียวกันไว้^๘ กรุงสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงจึงนับว่ามีความมั่นคงและเจริญ ก้าวหน้าสมัยหนึ่ง

๑.๒ สมัยอยุธยา อาณาจักรสุโขทัยได้สิ้นสุดลงในสมัยพระเจ้าไสลือไทย โอรสพำบแพ แก่พระบรมราชาธิราชที่ ๑ แห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นไทยอีกพวกหนึ่ง ตั้งแต่นั้นกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา ก็รวมเป็นอาณาจักรเดียวกันตลอดมา ในสมัยอยุธยานี้มีศึกสงครามบ่อยครั้งกับประเทศใกล้เคียง โดยเฉพาะกับประเทศพม่า ทุกครั้งที่ขึ้นศึกสงครามหรือต้องพ่ายแพ้กเป็นเมืองขึ้นของพม่า จะต้องมีผู้นำใจกล้าหาญรักชาติ กอญก้อีสรรพาทขึ้นมาใหม่ได้เสมอ นายวิลเลียมส์ เจ. วิลสัน ได้เคยเขียนไว้ว่า ประเทศไทยนับว่าเป็นประเทศที่โหดร้ายประเทศหนึ่ง และปฐมเหตุของโหดร้ายนั้นก็คือการไถ้ผู้นำที่มีความสามารถขึ้นเขียนบอก ถัดต่อกันไม่ขาดสาย ตลอดประวัติศาสตร์ยุคใหม่ของไทย เกิดเหตุการณ์ร้ายแรง เมื่อใดก็เกิดคนก็ขึ้นเมื่อั้น^๙ กรุงศรีอยุธยาเสียเอกราชแก่พม่าครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๑๑๒ ในรัชกาล

^๘ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, หน้า ๒๔

^๙ สุทัศน์ สิริสว, หน้า ๑๒๔

^{๑๐} วิลเลียม เจ. วิลสัน, "ระบอบข้าราชการพลเรือนแห่งราชอาณาจักรไทย" การบริหารงานบุคคลในประเทศไทย, แปลโดย ไชรัจ สุจริตกุล (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๔) หน้า ๘๓

พระที่นั่งตราอิราฐ^{๑๑} และคณะผู้เอกราชสันมาได้ไต่สนับพระนเรศวรมหาราช ด้วยความสามารถของ พระองค์ท่านทำให้ไทยอยู่ในความสงบสุขต่อมาอีกเป็นเวลานาน โดยที่พม่าไม่กล้ามารบกวนไทยอีก

กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าเป็นครั้งที่สอง เมื่อพ.ศ. ๒๓๑๐^{๑๒} ซึ่งรวมเวลาแล้วกรุงศรี อยุธยาได้เป็นราชอาณาจักรของไทยอยู่ ๔๖๓ ปี ^{๑๓} เนื่องจากในสมัยนั้น พระเจ้าเอกทัศเป็นพระมหากษัตริย์ ที่อ่อนแอ พม่าจึงยกทัพมาโจมตีเมืองได้ง่าย แต่ในขณะเดียวกันก็มีชาวไทยหลายกลุ่มประกอบด้วย วิศวกรกรมทอ การต่อสู้กับพม่าอย่างสุดความสามารถด้วยความรักชาติ วิศวกรที่กล้าหาญเป็นที่เอือมกลืออยู่ทุกวันนี้คือ วิศวกรของชาวม่านบางระจัน ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความรักชาติของคนไทยอย่าง เป็นกลุ่มก้อน ทุกคน ยอมสละทุกสิ่งทุกอย่างแม้แต่ชีวิตของตนเพื่อป้องกันบ้านเมือง ชนชาโงมที่ม่านบางระจันแล้วต้องแตกพ่ายไป ถึง ๓ ครั้ง ทั้ง ๆ ที่ชาวม่านบางระจันมีเพียงไม่กี่ร้อยคน ทั้งนี้เพราะชาวม่านบางระจันมีพลังแห่งความ รักหมู่ รักคณะ และรักชาติมันเอง^{๑๔} การที่ม่านบางระจันต้องพ่ายแพ้แก่พม่าในที่สุดก็เพราะสู้กำลังพม่าไม่ได้ เพราะ ได้รับความช่วยเหลือจากทางกรุงศรีอยุธยา แต่ม่านบางระจันก็เป็นค่ายที่ทำความลำบากให้กับพมามีไม่น้อย ไปได้

เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งหลังนี้ เสียเป็นเฉพาะบางเขตผล จึงมีคนไทยรวบรวม พวกขึ้นเป็นพวกชุมนุมหลายกลุ่มเพื่อจะหาทางกู้ศรีสภาพกลับมา ในเรื่องไทยรบพม่ามีกล่าวถึงเหตุการณ์ใน ตอนนั้นว่า

... ในปีกุน พ.ศ. ๒๓๑๐ เมื่อกองทัพพม่าตีมาที่ใต้กรุงศรีอยุธยาจะเลิก กลับนั้นตัวพม่าให้สู้กับพระนายกองเป็นนายไฟ คุมกำลังประมาณสามหมื่น ตั้งอยู่ที่ค่ายโพธิ์สามต้นตรงเหนือพระนครศรีอยุธยาแห่ง ๑ ในไทยรื่อนนายทองอินทร์คุม กำลังตั้งอยู่ที่เมืองธนบุรีอีกแห่งหนึ่ง สั่งให้คอยค้นคว้าหาผู้คนและอ้อมทรัพย์สินสมบัติ ที่ยังตกค้างรวบรวมส่งตามไปเมืองพม่า ภายหลังเห็นว่าจึงยังมีอำนาจอยู่ในจังหวัด กรุงศรีอยุธยาและหัวเมืองที่ใกล้เคียง ผู้คนในท้องถิ่นเหล่านี้ที่พม่าจับไม่ได้ ไกร มีกำลังหาหนะหรือ เป็นโสที่อยู่แก่ตัวก็หนีออกไปอาศัยอยู่ตามหัว เมืองที่เป็นลิทธิแก่ ไทย พวกที่มีกำลังหาหนะน้อยหรือห่างไกลอยู่ด้วยครอบครัวและสมัครพรรคพวกของตน

^{๑๑} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, หน้า ๓๔
^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐
^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖
^{๑๔} พันเอก การุณ เก่งระดมยิง, การสังเสริมความรักชาติ, วิทยานิพนธ์เสนอต่อ วิทยาลัยการทัพบก กองทัพบก, ๒๔๖๖, หน้า ๑๐

ที่พรรคพวกน้อยก็ได้แตกอบหลบหลีกพอรอคั่วไปวันหนึ่ง ๆ ที่มีพวกมาก
ก็ตั้งของปกครองกัน เป็นหมวดหมู่ช่วยกันต่อสู้ป้องกันภัยอันตรายความกำลัง ^{๑๕}

ไทยที่รวมกำลังเป็นหมวดหมู่นั้น ครั้งแรกก็ต่อสู้ปราบปรามกันเอง จนในที่สุดกลุ่มที่
เข้มแข็งที่สุดภายใต้การนำของพระยาตากหัวการปราบปรามรวบรวมกลุ่มต่าง ๆ ได้ และขับไล่
พม่าออกไปจากไทยได้ภายในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ นั้นเอง ^{๑๖} แต่เนื่องจากกรุงศรีอยุธยาทรุดโทรมจน
ยากแก่การบูรณะ จึงได้ย้ายเมืองหลวงมาตั้งมั่นอยู่ที่กรุงธนบุรี เมืองไทยก็กลับคืนสู่ความเป็นเอก
ราชอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ด้วยความรู้สึกรักและพลังแห่งความรักชาติของไทยเรานั้นเอง

๑.๓ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในสมัยกรุงธนบุรีมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ไทยยังคงต้องทำสงครามชั้ยเกี่ยวกับประเทศพม่า และพยายามก่อร่าง
สร้างตัวขึ้นใหม่ ความรู้สึกรักความเป็นไทยยังคงมีคุกรุ่นอยู่ทั่วไป เมื่อบ้านเมืองปลอดภัยและสงบ
เรียบร้อยแล้ว ความรู้สึกนี้ก็จางลงและเป็นไปในลักษณะแฝงอยู่ ต้พม่าเมื่อชาวยุโรปเริ่มเข้ามา
ลึกลงในประเศไทยมากขึ้น ... ไทยเริ่มรู้สึกว่าชาวอังกฤษเป็นชาติที่เป็นอันตรายในกรมสมาคม
ค้าขาย เพราะไม่ใช่จะเป็นเพียงชนชาติที่มีความสามารถที่สุดเท่านั้น แต่ยังเป็นชาติที่มีความทะเยอ
ทะยานที่สุด... ^{๑๗} อย่างไรก็ตามในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงยึดถือ
นโยบายโดดเดี่ยว ดังนั้น นอกจากสัญญาทางพระราชไมตรีและการค้าขายแล้ว ก็ไม่ยอมทำสัญญา
อะไรอีก ทำให้ประเทศตะวันตกไม่สู้พอใจนัก ^{๑๘}

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๔
เป็นต้นมา ได้ทรงดำเนินพระราชโบายเปิดการค้าติดต่อสัมพันธ์กับชาวตะวันตกอย่างกว้างขวางเพราะ
พระองค์ทรงตระหนักเห็นว่า " . . . วิธีเดียวที่ประเทศเอเชียจะรักษาเอกราชไว้ได้คือการรับอิทธิพลตะวันตก

^{๑๕} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ, ไทยรบพม่า,
(พระนคร : โรงพิมพ์อักษรบริกาาร, พ.ศ. ๒๕๐๕) หน้า ๓๗๗

^{๑๖} อาลา สุภระมงคล, หน้า ๕๓

^{๑๗} ทรงศรี อัจจอรณ, สิทธิสภาพนอกอาณาเขต, (พระนคร : สำนักพิมพ์
สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๖) หน้า ๓๑

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน

และปรีชาญาณประเทศของชนไทยในสมัย...^{๑๘} ในที่สุดพระองค์จึงได้ทำสนธิสัญญาทางพระราชไมตรี และการกาพาณิชย์กับชนพื้นปายวิญญูมาอังกฤษ คือ เซอร์จอห์น บาวริง หลังจากนั้นประเทศต่าง ๆ ใน ยุโรปและอเมริกาได้ส่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีและขอทำสนธิสัญญาตามแบบเดียวกันนี้อีก หลายประเทศ สนธิสัญญานี้พิจารณาแล้วจะเห็นว่าเป็นสนธิสัญญาไม่เสมอภาค (Unequal Treaties) ไทยต้องตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ แต่สำหรับในขณะนั้นก็นับว่าเป็นสิ่งที่ผู้คิดที่พึงกระทำไว้แล้ว^{๑๙} พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพิจารณาตกลงด้วย แม้ว่าเซอร์จอห์น บาวริง จะได้ถือโอกาสขอสิทธิพิเศษตั้งศาลกงสุลขึ้นในในประเทศไทย เพื่อยกเว้นคนในบังคับอังกฤษจากอำนาจของ ศาลไทยโดยเด็ดขาดก็ทรงยินยอม เพราะพระองค์มีพระราชโองบายในทางอะลุ้ม-อล่วยผ่อนปรนอยู่แล้ว หากไม่ประเทศตะวันตกถือโอกาสเอาเปรียบและถือประโยชน์จากไทยมากขึ้น^{๒๐} จนปัญหาเรื่องสิทธิสภาพ นอกอาณาเขตกลายเป็นข้อเสียเปรียบของไทยอย่างร้ายแรง เพราะเท่ากับไทยให้อำนาจอธิปไตยไม่ได้เต็มที่ แต่ผลดีที่ได้รับคือไทยยังทรงรักษาเอกราชไว้ได้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพยายามแก้ไขโดยทรงปฏิรูปงานด้าน กฎหมาย จัดระเบียบศาล และจัดตั้งโรงเรียนสอนกฎหมายขึ้นเพราะทรงมีพระราชประสงค์จะยกฐานะ ระเบียบราชการงานกรมการยุติธรรมให้สูงขึ้น เพื่อให้เป็นที่รับรองของนานาประเทศ และเพื่อเป็น แนวทางที่จะปลดเปลื้องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตของต่างชาติให้หมดสิ้นไปจากดินแดนดินไทย^{๒๑} แต่จน ตลอดรัชกาลงานแก้ไขสิทธิสภาพนอกอาณาเขตก็ยังไม่ทันสำเร็จ

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ เป็นระยะที่ไทยได้รับการบีบคั้นจากประเทศ ตะวันตกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งกำลังขยายตัวทางอาณานิคม ในขณะที่ประเทศ พื้นบ้านต้องตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษและฝรั่งเศสนั้น ไทยยังทรงรักษาความเป็นเอกราชไว้ได้ด้วย พระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ โดยการที่ทรงยินยอมให้ทั้งสอง

๑๘ พงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ หน้า ๓๘
 ๑๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐
 ๒๐ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓ - ๗๔
 ๒๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๓

ประเทศยึดดินแดนของเราไปเรื่อยบางส่วน ซึ่งถ้าโดยไม่มียินยอมและทำการต่อสู้แล้วทั้งสองประเทศก็อาจจะ
ถืออำนาจยึดครองประเทศไทยทั้งหมด ทั้งนี้ไม่ว่าคนไทยในสมัยนั้นจะไร้ความรู้รักภักดี แต่เป็นเพราะ
ไทยไร้ความรู้สู้กันอย่างฉลาด ยอมเสียส่วนน้อยเพื่อรักษาส่วนใหญ่คือเอกราชของชาติไว้ จึงไม่ต้องตก
เบ็ดเมืองขึ้นของอังกฤษหรือฝรั่งเศส เช่น ประเทศเพื่อนบ้านอื่น ๆ เช่น ลาว พม่า มลายู และเวียดนาม

นอกจากปัญหาที่ถูกบีบบังคับจากภายนอกแล้ว ยังมีปัญหาภายในคือพวกจีนที่อพยพมาตั้งบ้าน
กินในประเทศไทย เริ่มมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจจากจีน เหตุการณ์ที่ทำให้ไทยตระหนักถึงข้อเท็จจริงอันนี้
ก็คือ .... ใน พ.ศ. ๒๔๕๓ พวกจีนได้พากันนัดหยุดงานและถล่มร้านขายเป็นเวลา ๓ - ๕ วัน เพื่อสกัด
กั้นคำสั่งของรัฐบาลที่เก็บภาษีเงินรัฐผูกขาด ทั้ง ๆ ที่เก็บภาษีคนลูกชาตินะตั้งแต่คนไทย การนัดหยุดงานนี้
ทำให้คนไทยเคืองแค้นมาก คนไทยจึงรู้สึกตัวว่าอิทธิพลทางเศรษฐกิจได้ตกอยู่ในมือของชาวจีนแล้ว
และชาวจีนได้เริ่มแสดงบทบาท แสดงความสำคัญของตนออกมา ไทยจึงเริ่มรังเกียจชาวจีนขึ้นมา ความ
รู้สึกชาตินิยมจึงเริ่มบังเกิดขึ้นในคนบางหมู่บางพวก แต่ยังมีคดีการกระตุ่นให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชสมบัติคือมา จึงได้มีการกระตุ่น
ความรู้สึกชาตินิยมในหมู่คนไทยเพื่อต่อต้านอิทธิพลของชาวจีน ถ้าแนวคิดชาตินิยมในประเทศไทยจึงได้
เริ่มขึ้นในสมัยนี้เอง เนื่องจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่แวดล้อมเข้ามาครอบงำ ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียด
ต่อไป

๒. ลัทธิชาตินิยมในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นกษัตริย์องค์แรกที่ทรงตั้งข้อคิดขึ้นว่า ถ้ายัง
ปล่อยให้ชาติจะเกิดก็เพราะกำลังบำรุงของประชาชน กำลังบำรุงของประชาชนจะเกิดก็เพราะความนิยม
ทหาร ความนิยมทหารจะเกิดก็เพราะความนิยมชาติ ความนิยมชาติเกิดขึ้นได้ก็เพราะความสำนึกในการ
ร่วมชาติวงศ์พงศ์พันธุ์กันมาแต่ครั้งปฐมฤกษ์ เพื่อให้การเป็นไปสมพระราชาประสงค์ในอันที่จะบำรุง
ชาติ จำเป็นต้องทรงเพาะความสำนึกในความร่วมชาติของคนไทยให้เกิดขึ้นก่อนในขั้นต้น ครั้นแล้วความ
นิยมชาติก็เกิดความรักชาติ ความนิยมทหาร-ก็เกิดตามมา และกำลังแห่งการป้องกันชาติก็เกิดในที่สุด^{๒๕}

^{๒๕} ยุกเรศ มิถลิแกน, บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโท
เสนอต่อคณะมัณฑนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๐, หน้า ๒๔

^{๒๖} ส. วิจารณ์เศรษฐ์, เกียรติคุณพระมงกุฎเกล้าฯ, (พระนคร : โรงพิมพ์วังนาพานิช)
หน้า ๑๖๓ - ๑๖๔

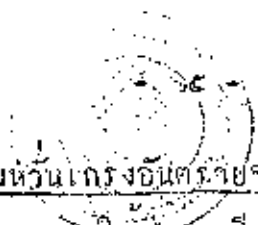

จึงกล่าวได้ว่า ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ ความรู้สึกในเรื่องชาตินิยมได้ถูกปลูกฝังลงในจิตใจของประชาชน ทั้งโดยทางพระบรมราโชวาท บทพระราชนิพนธ์ การสร้างสัญลักษณ์ต่าง ๆ ประกอบกับมีองค์ประกอบหลายอย่างซึ่งช่วยกระตุ้นความรู้สึกให้เพิ่มขึ้น สัทธาชาตินิยมจึงเป็นความรู้สึกที่แพร่หลายอยู่ในขณะนั้น

๒.๑ องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดลัทธินิยม ในระบอบประชาธิปไตยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เหตุการณ์นับครั้งที่ได้รับจากประเทศทางยุโรปและจากการก่อการของชาวจีนในประเทศ ได้ทำให้คนไทยเกิดความเคลื่อนไหวต่อต้าน และเกิดความรู้สึกในเรื่องชาตินิยมขึ้นบ้าง ความรู้สึกนี้ได้รับการส่งเสริมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยองค์ประกอบที่เกิดขึ้นอีกหลายประการมา เป็นส่วนช่วยผลักดัน องค์ประกอบดังกล่าวมีทั้งองค์ประกอบที่มาจากภายนอกประเทศและองค์ประกอบจากภายในประเทศ

๒.๑.๑ องค์ประกอบจากภายนอกประเทศ ในระยะนั้น เป็นระยะที่มีเหตุการณ์ผันผวนในต่างประเทศหลายอย่างซึ่งส่งผลมาสู่ประเทศไทยมิใช่น้อย สัทธาชาตินิยมซึ่งกำลังเป็นที่แพร่หลาย ตลอดจนรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นใหม่ และอิทธิพลจากการศึกษาในยุโรป ได้ช่วยให้ความรู้สึกเรื่องชาตินิยมเข้ามาสู่เมืองไทย องค์ประกอบที่ทำให้เกิดลัทธินิยมซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มาจากภายนอกประเทศนั้น กล่าวได้ว่าเนื่องจาก

(๑) อิทธิพลจากการศึกษาในยุโรป ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นความสำคัญในการศึกษา ได้ส่งพระราชโอรสหลายพระองค์ไปศึกษาวิชาสาขาต่าง ๆ กันในยุโรป เพื่อกลับมาทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ การส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อจึงเป็นที่นิยมกันมากในสมัยนั้น ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูง ๆ จากประเทศทางตะวันตกก็ได้รับแนวความคิดในเรื่องชาตินิยมกลับมาโดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเคยทรงศึกษาและใช้ชีวิตอยู่ในประเทศอังกฤษเป็นเวลานานปี ได้ทรงเห็นความรังเกียจ เคียดแค้นที่ชาวอังกฤษมีต่อชาวยิวที่เห็นแก่เงิน ทรงเห็นว่าชาวจีนในประเทศไทยก็มีลักษณะ เช่น เคียดแค้นกับชาวยิวในประเทศอังกฤษ จึงทรงนิพนธ์เรื่อง "พวกยิวแห่งบูรพทิศ" เปรียบเทียบชาวจีนกับชาวยิวไว้ กระตุ้นชาวไทยให้รู้จักหึงตนเอง ^{๒๕} จึงนับได้ว่าอิทธิพลการศึกษาที่ได้รับจากตะวันตกก็เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดลัทธินิยมในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้

(๑) ความหวั่นเกรงอันตรายเป็นภัยจากอังกฤษและฝรั่งเศส จากเหตุการณ์ในอดีตทำให้ไทยหวั่นเกรงว่าอังกฤษและฝรั่งเศสจะได้อำนาจบีบบังคับยึดดินแดนไปจากไทยอีก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงตระหนักถึงภัยจากทั้งสองประเทศนี้จากการที่ไทยบีบบังคับยึดดินแดนไทยไปเป็นจำนวนมาก ทั้งทางฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขง และยังสมายาหมิ่นบังคับไทยเรื่อยมา ดังเห็นในหนังสือเรื่อง "พระบาทกษัตริย์ในศรี" ก็กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี่ว่า

....ฝรั่งเศสก็ชอบเอาดินแดนส่วนหนึ่งทางตะวันออกของเมืองไทยไปผนวกกับส่วนที่อยู่ลัวในอินโดจีน แล้วบริเตนใหญ่ก็เอาดินแดนมาเพิ่มให้อาณาจักรมณฑลของตนทางตะวันตกเฉียงใต้ อันเป็นส่วนที่ไทยคงเสียไป ประเทศสยามต้องวิ่งเห็นหาความช่วยเหลือโดยผ่านที่ปรึกษาต่างประเทศ แต่เมื่อบอกรัฐบาลฝรั่งเศสไปทางคำแนะนำของที่ปรึกษาชาวเบลเยียมว่า สิ่งทีฝรั่งเศสเรียกร้องในเวลานั้นนั้นนั้นจำต้องปฏิเสธ เพราะเป็นเรื่องสุดวิสัยเกินที่จะยอมปรนกันได้ สิ่งก็เป็นจริงฝรั่งเศสก็เลยใช้อำนาจมาทำให้รวบรวมดินแดนของไทยล่อไปอีก แล้วจึงกำเริบเรียกร้องให้คืนไทยอพยพจากดินแดนเหล่านั้นคืน ทั้งให้ไทยใช้ค่าปรับไทยอีกด้วย ข้อเรียกร้องทั้งหมดนี้ก็เลยกลายเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญาที่เป็นการคุ้มครองการให้รัฐบาลไทยต้องจ่าย^{๖๖}

ถ้าจะลองคำนวณเนื้อที่ที่เราเสียไปเพราะถูกฝรั่งเศสบีบบังคับตั้ง ๕ ครั้งด้วยกันแล้ว มีปรากฏว่าเป็นเนื้อที่ถึง ๔๖๗,๕๐๐ ตารางกิโลเมตร ดินแดนทั้งหมดของประเทศไทยเราที่มีอยู่เวลานี้เป็นเนื้อที่ ๕๑๓,๔๔๘ ตารางกิโลเมตร แปลว่าดินแดนที่เราเสียให้แก่ฝรั่งเศสอันมีเนื้อที่เท่า ๆ กันกับที่เราเหลืออยู่เวลานี้^{๖๗} อย่างไรก็ตามยังนับว่าเป็นโชคดีของไทยที่สูญเสียแต่เพียงดินแดนส่วน

^{๖๖} อาชชะภา กิรินกุล และคนอื่น ๆ, พระบาทกษัตริย์ในศรี, - แปลจากเรื่อง *The Glad Adventure* ของ Francis B. Sayre, (พระนคร : กวางหน้าการพิมพ์, ๒๕๑๒) หน้า ๔๓ - ๔๕

^{๖๗} พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ, การเสียดินแดนไทยให้แก่ฝรั่งเศส, (พระนคร : ไม่ปรากฏชื่อโรงพิมพ์, ๒๕๔๓) หน้า ๒

หนึ่งเท่านั้น) โดยมีได้เสียเอกราชไปด้วย และเหตุผลที่เท่านี้ให้ไทยยังคงเป็นเอกราชอยู่ ได้โดยเสียดินแดนเพียงส่วนหนึ่งให้อังกฤษและฝรั่งเศส ปกป้องราชระบอบพระมหากษัตริย์ของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงรู้จักผอนผันผ่อนยาว ไทยจึงไม่ต้องพลเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษหรือฝรั่งเศส เหมือนกับประเทศเพื่อนบ้านตรงเราถึงได้กล่าวมา ว่า

จากการที่ทรงพระชนม์ถึงความไม่เข้าใจว่าจริงเท็จของอังกฤษและฝรั่งเศส ทั้งเกรงว่าทั้งสองประเทศนั้นจะหาทางรุกรานเสียยึดดินแดนไทยไปอีก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ จึงทรงพยายามปลุกใจคนไทยให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ให้มีความรักชาติบ้านเมือง จงรักในองค์พระมหากษัตริย์ซึ่งทรงเป็นผู้นำประเทศ สร้างความภูมิใจในประเทศชาติให้เกิดขึ้น โดยพยายามยกพระทัยประเทศให้มีความดีเยี่ยมเท่าและเป็นที่รู้จักของประเทศไทยต่าง ๆ ในยุโรป ด้วยวิเทโศบายอันชาญฉลาด พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้ทรงส่งทหารไปร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ผลก็คือไทยเป็นประเทศหนึ่งที่รักษาระบอบในสงครามร่วมกับฝ่ายพันธมิตร ทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักของประเทศไทยต่าง ๆ ยิ่งขึ้น ประเทศที่หวังจะมีทหารของไทยก็เกิดความเกรงใจ ผลได้จากการส่งทหารไปร่วมรบในครั้งนั้นยังมีตามมาอีกหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงสิทธิสภาพนอกอาณาเขตซึ่งเป็นที่มาที่ไทยต้องจำยอมมาตั้งยศสมัยพระจอมเกล้าฯ และโดยพยายามแก้ไขเรื่อยมา แต่ไม่มีโอกาสจะทำได้ จนกระทั่งถึงรัชสมัยนี้จึงทำได้สำเร็จทำให้ชาวต่างชาติต้องมาขึ้นศาลไทย แลผลได้ที่สำคัญที่สุดที่พระองค์ทรงมุ่งหวังไว้ก็คือ ทำให้ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจที่เป็นคนไทย และทำให้เกิดความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ ซึ่งนับถือว่าเป็นความสำเร็จในการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมลงในจิตใจประการหนึ่ง

(๓) การที่หลายประเทศเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย

ในขณะนั้นความคิดเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยถนัดใจแพร่หลาย ทั้งนี้เพราะการปกครองแบบนี้ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีสิทธิมีเสียงในการปกครองประเทศด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรู้อิกรวีนิยมในแง่ที่ว่า ทุกประเทศควรจะมีปกครองประเทศของตน ไม่ควรให้ประเทศอื่นมาจัดการปกครองอีกด้วย ในยุโรปขณะนั้นได้มีการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองในหลายประเทศ และในที่สุดคนแนวความคิดนี้ก็ได้อันแพร่หลายเข้าสู่เอเชีย ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทยขึ้นบ้าง โดยผู้ที่ได้รับการศึกษาและได้รับความรู้ในรูปการปกครองแบบนี้ได้ร่วมกันคิดการขึ้นเพื่อจะเปลี่ยนแปลงให้เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดถึงเรื่องนี้ในเรื่องปัจจัยจากภายในประเทศต่อไป

(๔) การที่ญี่ปุ่นรบนะรัสเซีย เหตุการณ์ที่ช่วยกระตุ้นความรู้สึกเกี่ยวกับชาตินิยม ให้เกิดขึ้นในหมู่คนไทยอีกอย่างหนึ่งก็คือ การที่ญี่ปุ่นมีชัยชนะรัสเซียในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ การที่พระบาทสมเด็จระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพยายามกระตุ้นให้คนไทยเกิดความรักชาติ ตลอดจนการที่พระองค์ทรงดำเนิการต่าง ๆ เพื่อนำความเจริญมาสู่ประเทศก็อาจเป็นผลมาจากความรู้สึกที่ว่าชาวเอเชียก็มีความสามารถไม่แพ้ชาวยุโรป ดังจะเห็นได้จากชัยชนะของญี่ปุ่นที่มีต่อรัสเซียดังกล่าวแล้ว ^{๒๔}

๒.๑.๒ องค์ประกอบจากภายในประเทศ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ ได้มีองค์ประกอบจากภายในประเทศที่เป็นเสมือนเชื้อเพลิงเพิ่มความรู้สึกในเรื่องชาตินิยมของคนไทยให้ลุกโชนขึ้นอยู่เสมอ ส่วนใหญ่เกิดจากคอบจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะด้วยความมีฐานะยากจนและชนชั้นแอ่งในการทำมาหากิน ทำให้ชาวจีนเข้ามามีอิทธิพลในทางเศรษฐกิจภายในประเทศ และจากการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมโดย ดร. ชุนยัตต์เซ็งคังกล่าวแล้ว ทำให้ชาวจีนเกิดความอึกเหิมว่าตนเป็นชาติยิ่งใหญ่ อวดคืค้คอบไทยซึ่งเป็นเจ้าของถิ่นแดน ตลอดจนความเคลื่อนไหวที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ร.ศ. ๑๓๐ เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้ต้องมีการสร้างเสริมความเป็นชาตินิยมในหมู่คนไทยขึ้น เพื่อต่อต้านอิทธิพลต่าง ๆ เหล่านี้

(๑) อิทธิพลของชาวจีนในค่านเศรษฐกิจ การที่ชาวจีนได้เข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจในประเทศไทยเพิ่มขึ้น ก็เพราะในสมัยพระบาทสมเด็จระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยกำลังอยู่ในระยะพัฒนาที่สุด ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องไ้แรงงานจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะได้มีการสร้างทางรถไฟซึ่งต้องไ้แรงงานคนจีนหลายพันคน นอกจากนั้นยังมีความต้องการคนจีนเพื่อทำการก่อสร้าง เป็นคนงานอุ้เรือ และค้ำเป็นกิจการโรงสีเป็นจำนวนมาก ตลอดจนคนทำถนน ทำงานในร้าน และในสำนักงานต่าง ๆ เนื่องจากประเทศไทยในสมัยนี้มีจำนวนประชาชนน้อย ทั้งคนไทยก็นิยมทำนาและรับราชการมากกว่าจึงทำให้ขาดแคลนคนงานภายในประเทศ ความต้องการแรงงานคนจีนในระบะนั้นเป็นเครื่องคึงคูกออันสำคัญที่ทำให้คนจีนอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เมื่อเข้ามาแล้วก็ขยายอาชีพของตนออกไปสู่การประกอบการค้าทุกอย่างภายในประเทศ และสามารถกุมอำนาจในทาง

^{๒๔} ขจิตถัย มุรุขพันธ์, "ลัทธิชาตินิยมกับประเทศไทย" วิทยุสาริกริย์, เล่มที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๒, หน้า ๑๗๔

^{๒๕} บุปเรศ มิลลิแกน, หน้า ๒๔ - ๒๕

เศรษฐกิจไว้ได้สำเร็จ ทั้งนี้เพราะชาวจีนมีความสามารถในการประกอบการค้า เพราะมีความคุ้นเคย
กับ ตลาดและวิถีชีวิตคล้ายกับราชอาณาจักรไทย ทั้งมีความขยันขันแข็งและรอบรู้ในกิจการของตน มีความสุภาพ
อ่อนน้อมต่อลูกค้า มีไหวพริบและรอบรู้ในสถานการณ์ทางการค้าซึ่งเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
นอกจากนี้ชาวจีนยังมีการรวมกำลังกันในทางเศรษฐกิจในรูปแบบสมาคมอาชีพและธุรกิจ สามารถช่วยเหลือ
ซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การรวมกันในครอบครัวก็นับคง ครอบครัวเป็นสถาบันในอาชีพให้
กับสมาชิกในครอบครัวไปช่วย การค้าและการพาณิชย์จึงเป็นเหมือนสรรพวิชาประจำตัวของชาวจีน เมื่อ
เลื่อนมือในวงการค้า ไหวพริบในการหลีกเลี่ยงภาษีอากร ความสามารถในการคิดคำนวณและการวาง
โอกาสในทางการค้าในเวลาที่เหมาะสม ทำให้ชาวจีนประสบความสำเร็จเข้ามามีอิทธิพลในทางเศรษฐกิจ
กิจในประเทศไทยอย่างเต็มที่^{๓๐}

กลุ่มผู้นำชาวไทยเริ่มรู้สึกถึงอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีน และเริ่มทำการต่อต้าน
โดยการพิมพ์เผยแพร่ความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนบ้าง โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
ซึ่งเป็นนักชาตินิยมอย่างรุนแรง ได้ทรงนิพนธ์ปลุกใจให้รักชาติ อีกชวนคนไทยให้ช่วยตัวเองให้หลุดพ้น
จากอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีน เช่นในบทพระราชนิพนธ์ "เมืองไทยจึงตื่นเกิด" ซึ่งทรงนิพนธ์ใน
นามอัครพาดู มีความตอนหนึ่งว่า

เพราะฉะนั้นไทยเราโดยมาก ค่อยเหตุเพื่อความเกียจคร้านก็ดี หรือ
เพื่อความสะกดส่วนตัวก็ดี เอยกองหันไปอาศัยจีนจนถึงกับบางคน
ยึดถือเป็นความเห็นอันจริงจึงเสียว่า จีนเป็นส่วนอันจำเป็นแท้แก่ความ
เป็นอยู่แห่งชาติไทยเรา และด้วยเหตุนี้ไทยจะก่อเหตุให้บาดหมางกับ
จีนไม่ได้

ถ้าท่านจะหยุดไตร่ตรองถึงข้อความตอนที่สุดนี้สักครู่หนึ่งแล้ว
ข้าพเจ้าเชื่อว่า ท่านคงจะรู้สึกอย่างเดียวกับข้าพเจ้าว่า การที่
ยอมรับเงินนั้นเป็นที่น่าสังเวชอย่างใจหาย ขอให้ถือคุณเกิด ท่านผู้
เป็นลหายทั้งหลาย ไม่มีเงินเราจะอยู่ไม่ได้ฉนั้นเจียวหรือ? ถ้าเช่นนั้น

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐ - ๘๔

เราเป็นชาติอยู่ท่าอะไร ชาติใด ๆ ก็ดี ถ้าเป็นอยู่ไม่โก้โดยตนเอง
แล้ว ก็ไม่สมควรจะมีชื่อว่าเป็นชาติ^{๓๑}

ที่ทรงนิพนธ์ประมวลชาวจีนโดยทรงกวีในเรื่อง "พวกยิวแห่งบรพทิศ" ซึ่งทรง
เปรียบชาวจีนในเมืองไทยว่า เหมือนกับพวกยิวในยุโรป แต่ชาวจีนนั้นร้ายกว่าตรงที่มีบ้านเมืองของตน
ที่จะกอบโกยกลับไป มีตอนหนึ่งทรงกล่าวว่า "...อันประเทศก็หาไม่โก้เลยที่จะยินดีรับรองคนต่างภาษา
ที่ยังมาแต่จะเอาประโยชน์ให้มากที่สุด ...แล้วกลับออกไปเฉิบโดยไม่มีควมตั้งใจจะทดแทนคุณก็วันนั้น ๆ
จริงอยู่จีนไม่ไร้ทุกคนที่สามารถรวบรวมรักเก็บสมบัติไว้ที่ใจที่จะกลับไปบ้านเมืองในเวลาที่ยังมีกำลังวังดา
อยู่ แต่ก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่าข้อนี้เป็นความมุ่งหมายของเขาทุกคนอยู่เสมอ ซึ่งไปทำให้จีนเป็นผู้ที่ส่ง
ปรารถนาบิ่งขึ้น"^{๓๒}

ในที่สุดก็ทรงกล่าวเตือนสติว่า "...ในเวลานี้เมืองไทยยังไม่รู้สึกละเสียบหายแห่ง
การที่พวกจีนมาอาศัยอยู่ ทั้งนี้ก็เป็นเพราะโรคคืทีเมืองของเรามีพระราชาพาเจตอันกว้าง หินดินอัน
บริบูรณ์เรื่องยังปีโคจรกระทำให้เกิดผลก็ยังมีอยู่เป็นอันมาก เพราะฉะนั้นเราจึงยังไม่รู้สำนึกว่าเราอยู่ใกล้
"ลัทธิจีน" เสียงใด แต่ถ้ายาวเราจะไม่ต้องคำพิพากษาในเรื่องมีอยู่หน้าต่อไปในวันหน้าละหรือ"^{๓๓}

(๑) การเคลื่อนไหวที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครอง ร.ศ.๑๓๐ จากที่กล่าวมา แล้ว
ในมัจฉัยภายนถกที่ทำให้เกิดลัทธิชาตินิยมว่า ถวายนอกจากการศึกษาในยุโรปและการเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองเป็นประชาธิปไตยในประเทศต่าง ๆ ทำให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาและได้แนวความคิดในเรื่อง
ประชาธิปไตยเกิดความต้องการที่จะให้ไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองบ้าง จึงได้ร่วมกันวางแผนและทำการ
ปฏิวัติขึ้น แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบเรื่องเสียก่อน จึงได้มีการจับกุมผู้ร่วมคิด
นางองโฆษ แต่ด้วยพระมหากรุณาธิคุณได้ทรงอภัยโทษและลดโทษให้ผู้ร่วมคิดเหล่านั้นเกือบทุกคน การ

^{๓๑} พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, เมืองไทยงตั้งขึ้นเด็ก, (พระนคร :
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๔๑) หน้า ๑๕ - ๑๖

^{๓๒} พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พวกยิวแห่งบรพทิศ, (พระนคร :
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๖๔) หน้า ๑๔

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖

เคลื่อนไหวที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ล้มเหลวไปนี้อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงเสริมการยอมรับซึ่งสอนทางพระบรมราชาโองาตมากยิ่งขึ้น เพราะทรงเกรงว่าถ้ามีลอบปลงพระชนม์จะทำให้อาณาจักรไทยนั้นล่ม ถึงเช่นพระบรมราชาโองาตแต่ก็เรียนนอกเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๖๔ มีความตอนหนึ่งว่า^{๓๔}

....เราขอเรียนสภานักเรียนว่า จะโยกย้ายอะไรก็ตาม ก่อนจะรับรองเป็นของดีและนำมานิยม ควรตั้งปัญหาถามตนเองเสียก่อนว่า (๑) อธิปไตยหรือวิधिकการอย่างนั้น ๆ จะเหมาะสมแก่คนไทยหรือไม่ ? (๒) สภาพแห่งเมืองไทยในเวลานี้ จะควรใช้สิทธิหรือวิधिकการนั้น ๆ ใดหรือยัง ? (๓) ถ้าจะใช้สิทธิหรือวิधिकการอย่างนั้น ๆ จะเป็นประโยชน์แก่ชนหมู่มากทั่วไปหรือจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนตัวเราและพวกพ้องของเราที่เป็นหมู่น้อย ?

ถ้ายังตอบทั้ง ๓ ข้อนี้ไม่เกิดความเข้าใจละก็ อย่าเพิ่งรับรองว่าสิทธิหรือวิधिकการนั้น ๆ เป็นของดีและนำมานิยม อย่าถือว่าสภาพของประเทศยุโรปกับเมืองเรานีกลักษณะเหมือนกัน สิ่งที่เป็นคุณสำหรับเรา อาจเป็นโทษสำหรับเราก็ได้...

ในการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมในสมัยพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ จึงหนักไปในทางให้คนไทยรู้จักความสามัคคี โดยมีจุดรวมอยู่ที่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ อันที่จริงมิได้ว่าพระองค์จะไม่เห็นความสำคัญของการปกครองในระบบประชาธิปไตย เพียงแต่ทรงเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาสมควรเท่านั้น เพราะประชาชนยังไม่ได้รับการเตรียมที่จะรับการปกครองในรูปแบบนี้ การที่พระมงกุฎเกล้าฯให้ทรงทดลองโดยตั้งคณิสถานขึ้น เพื่อที่จะศึกษาถึงการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นพยายามถึงพระประสงค์ที่จะนำการปกครองในรูปแบบนี้เข้ามาใช้เมื่อถึงเวลาเช่นกัน

๒.๒ ลัทธิชาตินิยมในหมู่ชาวจีน ชาวจีนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทยส่วนใหญ่นำมาจากบริเวณฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน จำนวนมากตามภาษาพูดได้เป็น ๔ กลุ่ม คือ ชาวจีน

^{๓๔} ส. วิจารณ์เศรษกร์, วาทพระมงกุฎฯ, (พระชนมคร : สำนักพิมพ์ธรรมเสวี, ๒๕๐๖)

กว้างขวางมาจากมณฑลกว้างขวาง และเป็นกลุ่มภาษาที่ใหญ่ที่สุดในจีนใต้ ชาวจีนฮกเกี้ยนมาจากมณฑลฝูเจี้ยน ชาวจีนแต้จิ๋วมาจากบริเวณตะวันออกเฉียงเหนือของกว้างขวาง ซึ่งเรียกว่าเซาซุ ชาวจีนและมาจาก บริเวณเหนือกว้างขวางขึ้นไป และชาวจีนไหหลำมาจากบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะไหหลำ^{๑๕}

ในระยะแรกชาวจีนก่อความยุ่งยากเนื่องมาจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ไม่เข้าใจ เกี่ยวในทางการเมือง ทั้งนี้เพราะว่าในเวลานั้นประเทศจีนยังปกครองโดยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ผู้ปกครองจีนยังไม่เห็นความสำคัญของชาวจีนโพ้นทะเลมากนัก ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลจีนในสมัยนั้นยังมีท่าทีไม่เป็นมิตรต่อชาวจีนที่อพยพไปอยู่ประเทศอื่น โดยเห็นว่าผู้ลี้ภัยไปจากบ้านเมืองของตนนั้นเป็นชนนอกคอกผู้ก่อบ้านเกิดเมืองนอนของตน ที่ตาของรัฐบาลจีนเช่นว่านี้ทำให้ชาวจีนที่อพยพไปทำมาหากินนอกประเทศไม่มีความสัมพันธ์กับประเทศบ้านเกิดของตน^{๑๖}

อิทธิพลจากภายนอกเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อชุมชนชาวจีนในคอนปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เมื่อ คร.ซุนยัตเซ็นเข้ามาแสวงหาความสนับสนุนจากชาวจีนในประเทศไทย พร้อมทั้งนำเอาลัทธิชาตินิยมเข้ามาปลุกฝังในหมู่ชาวจีนด้วย จึงกล่าวได้ว่านี่เป็นครั้งแรกที่อิทธิพลจากภายนอกได้เข้ามามีบทบาทต่อชาวจีนในประเทศไทย และจากนั้นเป็นต้นมาความเคลื่อนไหวใด ๆ ของชาวจีนในประเทศไทยก็มักจะเป็นผลมาจากอิทธิพลภายนอกแทบทั้งสิ้น^{๑๗}

การปลุกฝังลัทธิชาตินิยมในหมู่ชาวจีนจึงกล่าวได้ว่า ได้เริ่มมีขึ้นในคอนปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ ทั้งนี้เพราะผู้นำชาวจีนในประเทศไทยเริ่มเล็งเห็นผลประโยชน์ที่จะได้จากชาวจีนโพ้นทะเล โดยการกระตุ้นให้เกิดความรักชาติจีนของตน เห็นกว้างยิ่งใหญ่และมีความภาคภูมิใจในชาติ การดำเนินการปลุกฝังลัทธิชาตินิยมในหมู่ชาวจีนในประเทศไทยนี้ คร.ซุนยัตเซ็นเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง จนในที่สุดได้ทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์กับคนไทยขึ้น ทำให้คนไทยเกิดความรู้สึกในเรื่องชาตินิยมขึ้นเช่นกัน

^{๑๕} สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ, การวิจัยเรื่องปัญหาคนจีนในประเทศไทย, (เอกสารโรเนียว พ.ศ.๒๕๐๕) หน้า ๑๘

^{๑๖} อัจฉกัญ มุขมสันต์, "ชาวจีนในประเทศไทยกับปัญหาค่านการเมือง" วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๓, หน้า ๑๐๓

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน

๑.๖.๑ การเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมโดย ดร.ซุนยัตเซ็น หลังจากที่ประเทศจีนพยายามที่จะทำการปฏิวัติเพื่อก่อตั้งระบอบสาธารณรัฐขึ้นในประเทศจีนนั้น ประเทศจีนได้เริ่มมองเห็นประโยชน์ทางการเมืองของชาวจีนในต่างประเทศ และได้ให้ความสนใจยิ่งขึ้นทุกที ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ ดร.ซุนยัตเซ็นได้ส่งคณะกรรมการพิเศษมายังเอเซียอาคเนย์เพื่อกระตุ้นให้มีการพัฒนาทางการศึกษาของจีน ในภายหลังถึงกับมีการให้ความอุดหนุนทางการเงินแก่โรงเรียนจีนหลายแห่งในเอเซียอาคเนย์ และส่งเสริมการไหลมาหาจีนกลาง หลังจากการปฏิวัติในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ มีการมีลัทธิให้มีชนชาวจีนโพ้นทะเลในกฎหมายใหม่ นอกจากนี้รัฐบาลจีนยังตั้งคณะกรรมการกิจการจีนโพ้นทะเล (Overseas Chinese Affairs Commission) ขึ้น และตั้งสาขาขององค์การก๊กมินตั๋งที่วอซันเอเซียอาคเนย์ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ มีการออกกฎหมายสัญชาติของจีนฉบับแรกกำหนดให้ถือสัญชาติตามสายโลหิต (jus sanguinis) โดยไม่คำนึงถึงสถานที่เกิดหรือสัญชาติอื่นซึ่งชาวจีนโพ้นทะเลอาจจะยึดถืออยู่แล้ว ความสนใจของรัฐบาลจีนต่อชาวจีนโพ้นทะเลนี้ เป็นเหตุให้ชาวจีนเหล่านี้มีความรู้สึกทางชาตินิยมรุนแรงขึ้น เพราะมีความหวังที่จะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลในเบื้องบนของตน จึงได้เข้าเกี่ยวข้องกับกิจการทางการเมืองในประเทศจีนยิ่งขึ้นทุกที มีการให้ความสนับสนุนทางการเงินแก่การปฏิวัติของ ดร.ซุนยัตเซ็น และแก่รัฐบาลเอกราชในเวลาต่อมา เฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างสงครามจีน - ญี่ปุ่น^{๓๔}

การดำเนินงานเพื่อแสวงหาความสนับสนุนจากชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยนั้น ใช่วิธีกระตุ้นชาวจีนเหล่านี้ให้เกิดความรักบ้านเกิดเมืองนอนของตนคือประเทศจีน เป้าหมายสำคัญในการแพร่ข่มสอนลัทธิการเมืองและสร้างความรู้รักชาตินิยมในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเลบางส่วนเป็นลูกหลานจีนที่เกิดในเมืองไทย โดยการให้โรงเรียนจีนซึ่งเริ่มตั้งกันอย่างแพร่หลายในสมัยนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญในการอบรมเผยแพร่ลัทธิการเมือง^{๓๕}

นอกจากการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมให้แก่ชาวชนจีนที่กำลังศึกษาอยู่แล้ว โดยทั่วไปก็มีการเผยแพร่ทางสื่อมวลชนคือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ หนังสือพิมพ์จีนในสมัยนั้นก็ช่วยร่วมมือในการกระตุ้นความรู้สึกเรื่องชาตินิยมของชาวจีนในประเทศไทยเช่นกัน

^{๓๔} บุคเรต นีโอแอกน, หน้า ๑๑

^{๓๕} เรื่องเกี่ยวกับ, หน้า ๑๑๔

๒.๖.๒ ผลอันเกิดจากการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมในหมู่ชาวจีน อารตี่เกิดลัทธิชาติ

นิยมจีนในหมู่ชาวจีนในประเทศไทย อันเป็นผลมาจากการเผยแพร่ของ ดร.ซุนยัตเซ็น ประจวบกับความ
รู้สึกในเรื่องชาตินิยมของไทยที่กำลังเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดผลตามมาคือความแตกแยกระหว่างชาวจีนกับชาว
ไทย ชาตินิยมของชาวจีนนั้นเริ่มฟักตัวมาตั้งแต่ระยะที่ ดร.ซุนยัตเซ็นเตรียมการปฏิวัติเพื่อสถาปนาการ
ปกครองระบอบสาธารณรัฐจีน จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินงานเพื่อหาความสัมพันธ์จากชาวจีนโพ้นทะเล
ซึ่งรวมทั้งชาวจีนในประเทศไทยอย่างจริงจัง

จากการดำเนินงานของ ดร.ซุนยัตเซ็นได้ทำให้คนจีนในไทยเกิดความฮึกเหิมจน
ทำให้เกิดแก๊งราวกับคนไทย กล่าวคือในปี ๒๔๕๐ ได้ตั้งผู้แทนมาดำเนินการจัดตั้งสภาชาวองสมาคมตั้ง
เม่งหวาย (สมาคมปฏิวัติจีน) ขึ้นในประเทศไทย และยังตั้งสนามแข่งม้าขึ้นภายในระยะเวลาใกล้ ๆ กัน
เพื่อใช้เป็นองค์การบังหน้าของการดำเนินงานใต้ดิน ปี ๒๔๕๑ ดร.ซุนยัตเซ็นพร้อมด้วยคณะได้เดินทาง
มายังกรุงเทพฯ ทำหน้าที่อยู่เป็นเวลา ๑๐ วัน ในช่วงระยะเวลานี้เองได้มีการวางโครงการสำหรับยุทธ
วิธีและการเงินในอนาคตภายใน ๓ ปี ต่อมาก็ได้มีการจัดตั้งหน่วยปฏิวัติเล็ก ๆ ขึ้นในหน่วยงานธุรกิจ
ของเอกชนในต่างจังหวัดอีกสองสามแห่ง และจัดตั้งสมาคมหนังสือและหนังสือพิมพ์แห่งแรกขึ้นทางภาคใต้
ของประเทศไทยซึ่งนับเป็นการวางโครงการวางแห่งองค์การกลุ่มชาตินิยมในต่างจังหวัด ในระยะใกล้เคียง
กันนี้ได้มีการตั้งโรงเรียนจีนในกรุงเทพฯ ขึ้นหลายแห่งเพื่อประโยชน์ทางการเมือง ปี ๒๔๕๒ มีการ
ประกาศใช้กฎหมายสัญชาติของจีนฉบับแรกในประเทศจีน กำหนดให้ผู้นับถือศาสนาเป็นจีนคือถือสัญชาติ
จีนเพื่อป้องกันมิให้คนจีนถูกอื่นชาติ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้คนจีนในประเทศไทยเกิดความผูกพันกับเมือง
แม่ยิ่งขึ้น เกิดความตระหนักในความยิ่งใหญ่ของประเทศจีน และความภาคภูมิใจในสัญชาติจีนของคน พวก
จีนหนุ่ม ๆ ยิ่งฮึกเหิมมาก อยากให้จีนยิ่งใหญ่ขึ้นไปอีก จีนที่ไฉ่ฉิบเป็นก็จัดฉิบเปิบ มีการติตของเก๊กเหมง
(ก๊กมินตั๋ง) ตามบ้านของคนจีน มีการติครูบของ ดร.ซุนยัตเซ็นกันเต็มไปหมด จีนสมัยใหม่เหล่านี้ชอบอยู่
รวมกันเป็นหมู่ไม่ถอยละปันกับคนไทยเหมือนแต่ก่อน ระยะนี้จีนกับไทยจึงเห็นห่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
คนจีนในเมือง^{๔๐} ทำให้คนไทยเกิดความขุ่นเคืองและเกิดความแบ่งแยกระหว่างจีนกับไทยยิ่งขึ้น

ดังนั้น ถ้าจะสรุปถึงผลของการที่ ดร.ซุนยัตเซ็นเอาลัทธิชาตินิยมเข้ามาเผยแพร่
แก่คนจีนในประเทศไทยก็คือ ทำให้คนจีนเกิดความฮึกเหิมแยกตัวออกจากคนไทย จนทำให้เกิดความ
แตกแยกกันขึ้นระหว่างคนไทยกับคนจีน จนในที่สุดได้กระตุ้นให้คนไทยมีปฏิกริยาตอบโต้บ้าง ลัทธิชาตินิยม

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๑

✓ ของชาวจีน จึงทำให้มีความรู้สึกเรื่องชาตินิยมของไทยเข้มข้มขึ้น

๒.๓ การส่งเสริมลัทธิชาตินิยมในหมู่คนไทย จากเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในสมัย ปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทอรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ และ รัชกาลที่ ๖ ดังกล่าวมาข้างต้นทำให้เกิดการส่งเสริมลัทธิชาตินิยมในหมู่คนไทยขึ้น โดยพระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้ทรงพยายามกระทำทุกวิถีทางที่จะเหนี่ยวนำคนไทยให้เกิดความรัก ชาติ ตื่นตัวและภาคภูมิใจในความเป็นไทยของตน ตลอดจนป้องกันอิทธิพลของชาวจีนที่กำลังขยายตัวลู่ ใหลกลองและหาทางใหม่สมคบกลืนกับคนไทยได้ด้วย โดยทรงเห็นว่า หากชาวจีนมีความรู้สึกชาตินิยม รุนแรงแล้ว ย่อมจะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ และยังเป็นอุปสรรค สำคัญต่อการที่ชาวจีนจะกลายเป็นคนไทยอีกด้วย เพื่อที่จะหาทางผสมกลมกลืนชาวจีนให้เป็นคนไทยได้ ง่ายขึ้น รัชกาลที่ ๖ จึงได้ทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติสัญชาติฉบับแรกขึ้นในปี ๒๔๔๔ กำหนดให้ผู้ที่ ก่อเกิดในราชอาณาจักรไทยเป็นคนไทยไม่ว่าจะมีบิดามารดาเป็นชนสัญชาติใด^{๕๑} การประกาศใช้พระ- ราชบัญญัติฉบับนี้นอกจากจะเป็นทางให้ลูกหลานจีนกลายเป็นคนไทยแล้ว ยังอาจพิจารณาได้อีกว่ารัชกาล ที่ ๖ ทรงใช้พระราชบัญญัติสัญชาติเป็นเครื่องมือในการลดความรู้สึกชาตินิยมของชาวจีนลง

นอกจากนี้พระองค์ยังทรงเห็นว่าสิ่งหนึ่งที่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อารมณ์รักชาตินิยม ของชาวจีนได้แก่โรงเรียนจีน ซึ่งเริ่มตั้งกันอย่างแรกรหลายมาตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ อันเป็นผลมา จากการศึกษาที่ ดร. รุณยัต วัฒนธรรมาแสงหาความสนับสนุนและปลูกฝังลัทธิชาตินิยมในหมู่ชาวจีน โดยเฉพาะนี้เองพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เสด็จมาอยู่หัวจึงทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์พุทธศักราช ๒๔๖๒ ขึ้น เป็นข้อได้ทางราชการสามารถควบคุมโรงเรียนจีนได้ จึงนับได้ว่า การประกาศใช้พระราชบัญญัติ ฉบับนี้เป็นก้าวแรกที่สำคัญที่รัฐบาลไทยตระหนักถึงการป้องกันมิให้โรงเรียนจีนเป็นสถานอบรมลูกหลานจีน ลงความนิยมจีน และได้วางมาตรการที่จะให้โรงเรียนเหล่านี้เป็นเครื่องมืออบรมให้ลูกหลานจีนได้กลายเป็นคนไทยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น^{๕๒}

^{๕๑} ขจิตถัย มุขพิสัย, ชาวจีนในประเทศไทยกับปัญหาการค้าการเมือง,

หน้า ๑๐๖ - ๑๐๗

^{๕๒} พิสิม รัตนพล, วิวัฒนาการการควบคุมโรงเรียนจีน, วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโท

เสนอต่อคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๑๒ หน้า ๖๘

ในขณะที่พระองค์พยายามออกความรู้รักภักดีนิยมของชาวจีนลง ก็ให้ทรงกระตุ้นให้คนไทย เกิดความตื่นตัวในเรื่องชาตินิยมขึ้น การส่งเสริมลัทธิชาตินิยมในหมู่คนไทยส่วนใหญ่หนักไปในทางบพพระ ราชนิยม พระบรมราชาธิราช และการสร้างสัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นเครื่องหมายให้เกิดความรักภักดีต่อ ชาติ ด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์ท่านชาวไทยเกิดความตื่นตัวในเรื่องชาตินิยมขึ้นมาใน รัชสมัยของพระองค์ การส่งเสริมลัทธิชาตินิยมด้วยวิธีต่าง ๆ มี

๑.๓.๑ โดยทางมทพระราชนิยม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้รับการ ยกย่องว่าเป็น "พระมหากษัตริราชเจ้า" ซึ่งแสดงถึงความเป็นอธิปไตยของพระองค์ในค่านวรงค์ธรรม ทรงเสด็จออกทั้งในค่านรอยแค้นและรอยกรอง ทางค่านกวีนิพนธ์นั้นทรงพระราชนิยมให้ทุกแบบ ทั้ง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ทางรอยแค้นก็ทรงนิพนธ์แสดงความ บดเคี้ยวทุก ฯลฯ โดยทรงใช้ทั้งพระนาม จริงและนามแฝง ข้อที่น่าสังเกตคือ ้วยการที่ทรงเป็นนักชาตินิยม บพพระราชนิยมสวดทุกประเภทจึงมี ข้อความที่ปลุกใจให้คนรักชาติบ้านเมืองอยู่เสมอ ที่เขียนเป็นแบบความโดยตรงก็มี "เมืองไทยจึงถิ่นเกิด" "พวกยิวแห่งบูรพทิศ" ฯลฯ แบบพระราชนิยมสวดระรื่อง ละครทุก ก็ทรงสอดแทรกข้อความที่ปลุกใจ ให้รักชาติลงไปด้วย ดังตัวอย่างที่จะยกให้ดูต่อไปนี้

มทพระราชนิยมที่เป็นที่รู้จักและจดจำกันได้มากที่สุดมาจนถึงปัจจุบันนี้ก็คือ "สยามานุสสติ" ซึ่งเป็นแบบพระราชนิยมปลุกใจให้รักชาติและมีความกล้าหาญที่จะตายเพื่อชาติได้ ดังนี้^{๕๓}

หากสยามยังอยู่ยัง	ฉันยัง
เราก็ก็นอนอยู่หง	ชีพวาย
หากสยามพินาศลง	ไทยอยู่ ไร้เจ้า
เราก็ก็นอนมอดค้วย	ทมิฬจีนตกลไทย
ไถรราช ไถรรุกถ้าว	แดนไทย
ไทยรบจนสุจริต	จารคิน
เสียเนื้อเลือดห่อังไหล	ยธบสละ สิ้นแ
เสียชีพไปเสียสิ้น	ชื่อทองเกียรติงาม

^{๕๓} พ.อ. การุณ เก่งระดมยิง, หน้า ๑๖

ในพระราชนิพนธ์ละครพูดเรื่อง "ความดีมีชัย" ตอนหนึ่งมีความว่า "จงอย่าได้
มีเวลาเสื่อมคลายความรักใคร่ชาติบ้านเมืองของเรา หวังอุตสาหกรรมตั้งใจไว้ว่า จะรักษาความเป็นไทย
แห่งชาติบ้านเมืองของเราไว้ มิให้มันเวลาย่อหย่อน แน่แท้คืนหนึ่งเคยเป็นอันจาก"^{๔๔}

บทพระราชนิพนธ์ที่ปลุกใจให้รักชาติบ้านเมือง อีกตอนหนึ่งมีว่า

เพราะฉะนั้นชวนกันสวามิภักดิ์	จงรักร่วมชาติศาสนา
ยอมตายไม่เสียดายชีวีว่า	เพื่อรักษาอิสระคณะไทย
สหายสามัคคีให้ที่อยู่	จะสู้ศึกศัตรูทั้งหลายได้
ควรคิดจำนงจงใจ	เป็นไทยจนสิ้นดินฟ้า" ^{๔๕}

ขณะที่บรรดานักอ่านตั้งหน้าตั้งตาอ่านจะจดจำคำปลุกใจในพระราชดำรัสกลอนใดที

ในตอนที่ว่า

อันนี้ไซ้รชอไทยจงร่วมรัก	จงร่วมสมัครสโมสร
เอาไว้เมื่อเมื่อมีไพร่รบ	จะได้สู้ศัตรูด้วยเต็มแรง
ไทยรวมกำลังตั้งมั่น	จะสามารถป้องกันอันตราย
ถึงแม้ว่าศัตรูมีมีแรง	มาบุกรุกแย่งก็จะปะลาศไป
ขอแต่เพียงไทยเราอย่ามถาวรชาติ	ร่วมชาติร่วมจิตเป็นข้อใหญ่
ไทยอย่ามุ่งร้ายทำลายไทย	จงพร้อมใจพร้อมกำลังระวังเมือง" ^{๔๖}

ทางคำนำบทความนี้ก็ทรงเขียนเพื่อปลุกปล้ำความรู้รักภักดีบ้านเมืองเช่นกัน และ
เนื่องจากในเวลานั้นชาวจีนเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมาก ส่วนใหญ่จึงทรง

^{๔๔} พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ความดีมีชัย, บทพระราชนิพนธ์
ละครพูด (ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์ และ พ.ศ. ที่พิมพ์), หน้า ๑๐๖

^{๔๕} พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, หัวใจนักรบ, บทพระราชนิพนธ์
ละครพูด (ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์ และ พ.ศ. ที่พิมพ์), หน้า ๔๕

^{๔๖} พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชวัง, บทละครพูดคำกลอน
แสดงตำนานไทย (ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์ และ พ.ศ. ที่พิมพ์), หน้า ๑๑๖ - ๑๑๗

โจมตีพวกจีนและกระตุ้นคนไทยให้ตื่นตัวขึ้น เช่น "เราจงตั้งหวนหลงเงื่อของเขาในข้อที่ว่า จีนเต็มใจที่จะกลายเป็นไทย และจีนก็เหมือนกับคนไทยทุกอย่างนั้นเสียเถิด การที่หวังเวรนั้นก็เสมือนกับจะพาให้เราเองต้องได้รับความเสียหายในเวลาที่ยังตื่น ค้ำว่าเมื่อถึงเวลานั้นแล้ว เราจะรู้สึกที่เราได้หวังอยู่ในคำอ้างส่วน ๑/ ซึ่งแท้จริงหาได้อยู่ไม่ การที่จะทำไมตรีและทำกิจธุระกับจีนสักเท่าใดนั้น ได้ทั้งสิ้นตามความพอใจแห่งงานเถิด แลขออย่าอ้อมค้อมลงคิดไปว่า จีนนั้นมิค้ำกับชนชาติอื่น ๆ ซึ่งเป็นชาวต่างประเทศ"^{๔๓} และอีกตอนหนึ่งมีว่า "... ส่วนเรื่องการทำจีนและตั้งงานกับชนต่างชาติเหล่านี้ ก็เหมือนกันกับยิวทุกอย่าง กล่าวคือเป็นศนว่า เมื่อจีนตั้งงานกับหวังไทย หวังนั้นก็กลายเป็นจีนและประพฤติกามแบบแผนชนมวรรณนิยมต่างจีนทุกอย่าง ส่วนลูกนั้นก็กลายเป็นจีนไป แลถ้าไทยตั้งงานกับลูกสาวจีน หวังนั้นก็กลายเป็นจีน ส่วนชายนั้นก็จะต้องประพฤติกามไปสร้างจีน และทำกิจการต่าง ๆ เอนไปข้างแบบจีน ส่วนลูกนั้นก็กลายเป็นไทย โดยมากก็มักมีใจเป็นจีน คือคิดอย่างจีน และยอมรับรู้สึกเป็นกันเองในเวลาที่อยู่ ในหมู่จีน..."^{๔๔}

พี่ยกตัวอย่างมานี้เป็นเพียงส่วนน้อยของบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ตรงปลุกใจคนไทยให้รักชาติบ้านเมือง ทั้งนี้เพราะบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์แทบทุกเรื่องจะต้องมีข้อความปลุกฝังความรู้สึกชาตินิยมแทรกไว้เสมอ ซึ่งทำให้ความรู้สึกนี้แทรกซึมเข้าสู่จิตใจของคนไทยได้ไม่น้อย

๒.๓.๖ โดยทางพระบรมราชาบาท จากการศึกษาสมเด็จพระนางกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักชาตินิยมอย่างแรงกล้า ดังนั้น ในการพระราชทานพระบรมราชาบาทและพระราชนิพนธ์เนื่องในโอกาสต่าง ๆ จึงทรงแทรกข้อคิดเตือนใจให้มีความรักชาติบ้านเมือง ขอบเอื้อสละเพื่อชาติอยู่เสมอ เช่น ในพระราชนิพนธ์คุณพระบรมวงศานุวงศ์และราชบุรุษของสุทธีพระบาทในโอกาสวันเฉลิมพระชนม์พรรษา ๗ พระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๕ มีความตอนหนึ่งว่า

.... เราตั้งหลายครั้งต่างรำลึกอยู่ในใจว่า ชาติสำคัญกว่าบุคคล ถ้าชาติย่อยยับอันจนไปแล้ว ที่บุคคลจะมีความสุขสำราญนั้นไม่ไถ่เลย เป็นอันขาด เพราะฉะนั้นเมื่อจะคิดทำภารกิจ ๆ ก็ดี ต้องนึกถึง

^{๔๓} พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, เมืองไทยจึงขึ้นเถิด, หน้า ๑๘

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕ - ๑๖

ประโยชน์อันจะมีแก่ชาติบ้านเมืองเป็นที่ตั้ง ถึงแม้ว่าจะต้องเสียสละความสุขหรือความสะดวกในส่วนตัวเองบ้างก็จะยอมสละให้ และถ้ามีเหตุจำเป็นถึงแม้ชีวิตก็ไม่ควรอาลัยห่วงแหน ควรคิดไว้ชื่อในแผ่นดินแดนสยาม พยายามแต่ที่จะทำการอันเป็นประโยชน์เต็มที่ อย่าให้เสียทีที่รักเกิดอยู่ในชาติไทย ต้องจำฝังไว้ในใจว่า บรรพบุรุษของเราได้อุทิศเอาตำแหน่งชาติของเราให้ยังมีบุคคลออกมาจนถึงขั้นเราทั้งหลายได้รับความสุขสำราญอยู่ทุกวันนี้ ย่อมเป็นหน้าที่ของเราที่จะรักษาไว้มิให้เสื่อมทรามไปโดยเลย เราทั้งหลายจึงจะยกหน้าสมาคมกับนานาประเทศได้โดยมีคองบึกบึนอยู่สบาย...^{๔๔}

ในพระบรมราชาโฆวาทที่พระราชทานแก่เสื่อป่า เมื่อวันที่อังคารที่ ๖ มิถุนายน ๒๔๕๔ ตอนหนึ่งมีความว่า "บรรพชนไทยทุกคนข้าพเจ้าถือว่าเป็นพวกข้าพเจ้าทั้งสิ้น ในแผ่นดินไทยด้วยกันไม่ควรจะเบียดเบียนกัน ผู้หนึ่งเป็นพวกเรา ผู้หนึ่งเป็นพวกเรา หันชื่อจำคุณไทยก็ควรจะนับว่าเป็นพวกเรา ด้วยกันทั้งนั้น หากจะเป็นพวกเราอีกแต่คนต่างชาติต่างภาษาเท่านั้น..."^{๔๕} และ "...การที่ประหลาดคนคนอย่างฝรั่งนั้น ถ้าประหลาดกันในทางที่ผิดก็ไม่น่าจะเทียบ นี่เอาผิดประหลาดแต่เฉพาะในทางที่จะสะดวกแก่ตนอย่างเดียว ที่จะไม่สะดวกก็ใจเก็บมาประหลาดความบ้าง ฝรั่งเรารักชาติบ้านเมืองของเขาทำไมเราไม่รักบ้าง วิ่งไปรักไปนิยมชาติอื่นภาษาอื่นของเขาทำไม ชาติของเราเองเลวทรามอย่างไรจึงรักไม่ได้..."^{๔๖} ทรงแสดงแก่เสื่อป่าเมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นต้น

แม้ในพระบรมราชาโฆวาทที่พระราชทานแก่นักเรียนที่ตองสนามหลวง เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ เพี้ยไฉ่เป็นคำขวัญใจของนักเรียนก็น่า^{๔๗}

"ข้อ ๑ ต้องมีความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระมหากษัตริย์ ผู้เป็นพระเจ้าอยู่หัวของคน เพราะท่านเป็นผู้ทำนุบำรุงประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุขทั่วกัน

ข้อ ๒ ต้องมีความรักชาติบ้านเมืองของตน เพราะตนเป็นส่วนหนึ่งของชาติ ถ้า

^{๔๔} จักรกัญญ์ บุรุษพัฒน์, ลัทธิชาตินิยมกับประเทศไทย, หน้า ๑๗๓

^{๔๕} พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบรมราชาโฆวาทปลุกใจเสื่อป่า, (พิมพ์ครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๔๕๕), หน้า ๒๔

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖

^{๔๗} ส. วัฒนเศรษฐ์, วาทพระมงกุฎ, หน้า ๓๘

ชาติเสื่อมเสียยับเยินไปแล้ว เราตั้งหลายคู่สองพาคັນยับเยินสามกันไปหมด และควรจะมีเวลาเคารพ
นับถือพระศาสนาอันเป็นเครื่องผูกน้ำใจให้มันอยู่ในทางดีทางงาม

ข้อ ๓ ต้องมีความซื่อตรงต่อพวกพ้องรวมคณะกัน เช่นร่วมโรงเรียนกัน เป็นต้น
เพราะถ้าไม่ซื่อตรงต่อกันแล้วก็จะอยู่เย็นเป็นสุขด้วยกันไม่ได้ คงต้องแตกกระจัดกระจายกันไป ผู้
ทำลายคณะก็เท่ากับทำลายตัวเองด้วย ดีก็ของก็ด้วยกัน

๒.๓.๓ การสร้างสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้สึกในเรื่อง
ชาตินิยมในหมู่คนไทย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้ทรงสร้างสัญลักษณ์ต่าง ๆ ขึ้น ที่สำคัญ
คือการที่ทรงเปลี่ยนธงชาติจากรูปเดิมมาเป็นรูปใหม่ เป็นที่ถกเถียงกันว่า "สัญลักษณ์ที่สร้างความรู้สึกใน
เรื่องชาตินิยมที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือธงชาติ และการเคารพธงชาติ"^{๕๓} เพราะธงชาติคือธงประจำชาติ
เป็นเครื่องหมายแสดงให้รู้ถึงความป็นเชื้อชาติของชาติใดชาติหนึ่ง ซึ่งรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน เป็น
หมู่คณะ ธงชาติใช้เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอิสระภาพ เกียรติ อำนาจ และการคุ้มครองอาณาบริเวณ
แต่ละชาติ หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ธงชาติหมายถึงเป็นเครื่องสำแดงเกียรติแห่งความเจริญด้วย
วัฒนธรรม เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความหนักแน่นและความภาคภูมิใจในเกียรติศักดิ์แห่งประเทศชาติ เป็นเครื่อง
บำรุงขวัญแห่งหมู่คณะในยามที่มีการต่อสู้ชิงชัย^{๕๔} ดังนั้นทุกชาติที่เจริญรุ่งเรืองไม่ว่าในสมัยโบราณหรือ
ในสมัยปัจจุบันจึงต้องมีธงประจำชาติของตน

ประเทศไทยถึงแม้ว่าจะเป็นชาติเด็ก แต่ก็สร้างความเป็นอิสระเกือบตลอดเวลา
เรามีธงประจำชาติใช้และเปลี่ยนแปลงไปบ้างในแต่ละสมัย ครั้งหลังสุดในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวได้ใช้ธงช้างถือธงชาติสีธง มีช้างเผือกอยู่ตรงกลาง มาจนถึงรัชสมัยพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงเปลี่ยนธงชาติอีกครั้งหนึ่ง โดยทรงถือหลักดังนี้คือ^{๕๕}

๑. ราษฎรจะได้ไม่ลำบากที่จะทำใช้เอง และไม่ต้องสั่งซื้อธงที่สำเร็จรูปจาก
ต่างประเทศ เพื่อเป็นการประหยัดเงินทอง

^{๕๓} Frederick H. Hartmann, The Relations of Nations,

(New York : The Macmillan Company 1962) p. 32.

^{๕๔} ส. วิจารณ์เศรษฐ์, บาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ, หน้า ๓๒

^{๕๕} ทวี มุขชนะโคธยา, พระมหากษัตริย์ไทย, (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๖), หน้า ๔๓๐ - ๔๓๑

๖. ควรใช้สีที่มี ความหมายในทางสามัคคี ยึดมั่นในทศวรรคชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสำคัญ

๓. ให้เกิดความสวยงาม เมื่อเวลาประคัมประกาศานที่ต่าง ๆ จะมองเห็นได้ทั่วไกล

ในครั้งแรกทรงทดลองทำเป็น ๕ สี มี สี สี่ สีแดงกับสีขาว แต่ทรงเห็นว่า โย่งงดงาม จึงทรงเพิ่มสีน้ำเงินอันเป็นสีวันพระราชสมภพ แล้ววางรูปเสื้อใหม่ โดยใส่สีน้ำเงินใส่ตรงตรงกลาง ถัดมาเป็นสีขาว แล้วถึงสีแดงอยู่ริมสองข้าง เป็นธงสามสี คือสีน้ำเงิน ขาว แดง และพระราชทานความหมายว่า สีแดงหมายถึงชาติ ซึ่งคนไทยทุกคนต้องรักษาไว้ แม้จะต้องสละเลือดเนื้อ สีขาวก็ธศาสนาซึ่งบริสุทธิ์คู่คู่สีขาว ส่วนสีน้ำเงินนั้นหมายถึงพระมหากษัตริย์โดยถือเอาสีน้ำเงินเป็นสีราชการ^{๕๖}

ธงสามสีที่พระองค์ทรงคิดขึ้นนี้ เป็นรูปธงทั้งดวงสามสีติดกันสนิท เป็นที่พอใจของราษฎร จึงได้ประกาศใช้เป็นธงชาติเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๖๐ และพระราชทานชื่อว่า ธงไตรรงค์^{๕๗}

ธงไตรรงค์ที่ใช้เป็นธงประจำชาติอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้มีวิวัฒนาการมาตามลำดับตั้งแต่ รัชกาลหรือในวงจพระราชนิธิ์สำคัญ ๆ ทั้งในบระต่างประเทศนั้น ย่อมทราบกันทั่วไปว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงคิดแปลงเพื่อประโยชน์อันใหญ่ยิ่งแก่ชาติ นับว่าเป็นสมมติอันสำคัญที่แสดงถึงวัฒนธรรมอันสูงของปวงชนชาวไทย คือให้ทุกคนระลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว รวมจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยความหมายแห่งธงสามสีคือธงไตรรงค์อันเป็นธงของชาติไทย^{๕๘}

๖.๓.๔ การตั้งกองเสือป่า กองเสือป่าตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ วัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้าราชการและพลเรือน พ่อค้าพหมีและประชาชนทั่วไปให้ได้รับการอบรมให้รู้จักหน้าที่ที่มีต่อชาติ เพราะพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงเห็นความสำคัญของชาติว่า การที่ชาติจะเจริญ

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๑ - ๔๓๒

^{๕๗} ส. วัฒนเสถียร, วาทพระมงกุฎฯ, หน้า ๑๖๕

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๖

ไถ่พวกเรานั้น จะคงปลุกชนชาติของคนให้ตื่นจากหลับ และสอนให้รู้จักคุณค่าของการรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เสียก่อน ถึงจะเห็นได้จากพระราชาดำรัสที่ทูลเกล้าฯ ถวายทูล เรื่องงานพิธีบรมราชาภิเษก มีว่า

การตั้งเสียป่าขึ้น ก็ด้วยความมุ่งหมายจะให้คนไทยด้วยกัน รู้สักว่า ความจงรักภักดีต่อผู้ดำรงรัฐสีมาอาณาจักร โดยจงตาม คติธรรมเนียมประเพณีประการ ๑ ความรักชาติบ้านเมืองและนับถือ พระศาสนาประการ ๑ ความสำนึกถึงในคณะและไม่ทำลายซึ่งกัน และกันประการหนึ่ง ทั้ง ๓ ประการนี้เป็นมูลรากแห่งความมั่นคง จะทำให้ชาติของเราดำรงอยู่เป็นไทยไคร้ชื่อนาม นี้ให้เสียที่ตีบรรพบุรุษของเราทั้งหลายให้สู้ก่อสร้างปลูกฝังชาติเราไว้ไม่ว่าวันแค้นแสนไหน^{๕๔}

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไปพระทัยในการฝึกกองเสียป่าเป็นพิเศษ ดังปรากฏในพระราชปรารภลงวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ โดยข้อความสังเขปว่า มีผลเรียนบางคนที่ตั้งที่เป็นข้าราชการและมีใจเป็นปรารถนาจะได้รับความฝึกหัดอย่างทหารนั้น ย่อมมีผลประโยชน์แก่บ้านเมืองอยู่หลายอย่าง ที่เป็นข้อให้ข้อสำคัญก็คือ ทำให้กำลังกายและความคิดแก่กล้าในทางที่เป็นประโยชน์ เปรียบเป็นธรรมศาลาคนดำไม่ไร้สิ่งไปแข็งล้มให้กำลังและความคิดของตนแล้ว ก็มักจะกลายเป็นคนอ่อนแอไป อีกประการหนึ่งการฝึกหัดเป็นทหารนั้น ทำให้คนรู้วิญญูจักระเข็ญบังคับบัญชา และต่อไปก็จะเป็นผู้บังคับบัญชาคนได้ ทั้งเป็นทางปลูกฝังให้มีความรู้สึกรักพระเจ้าแผ่นดิน รักชาติ รักศาสนานั้นเอง และจะยอมสละชีวิตถวายเพื่อป้องกันชาติ ศาสนาของตนได้^{๕๐}

การตั้งกองเสียป่าของพระองค์จึงเป็นวิธีหนึ่งที่ปลุกคนให้ตื่นตัวในการที่จะทำตนให้เป็นคนที่ขยันขันแข็งรักชาติบ้านเมือง แต่ก็ยังคงเป็นส่วนที่อยู่ในวงแคบของชนเพียงหมู่ย่อย ไม่เหมือนกับ การสร้างสัญลักษณ์ของชาติ และบทพระราชนิพนธ์ซึ่งเผยแพร่ได้มากกว่า แต่การตั้งกองเสียป่าก็นับว่ามีประโยชน์มากในการฝึกคนให้เป็นพลเมืองดี มีระเบียบวินัย และมีน้ำใจกล้าหาญ

^{๕๔} ส. วัฒนเสถียร, เก็บยติคุณพระมงกุฎเกล้าฯ, หน้า ๓๖

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔ - ๓๕

๓. สรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในหนังสือให้เห็นว่า คนไทยเป็นผู้มีความรู้สึกรักความเป็นอิสระของชาติ รักความเป็นไทย ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ค้ำอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ไทยคงเป็นไทยอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ ความรู้สึกรักชาติได้เปลี่ยนเป็นความรู้สึกชาตินิยม ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้เนื่องมาจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในขณะนั้นได้มีส่วนช่วยผลักดันให้เกิดขึ้น ที่สำคัญคือการเข้ามาอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชนจีนในประเทศไทยและการคุกคามของประเทศในยุโรป ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ซึ่งได้ทรงศึกษาในทวีปยุโรปมาเป็นเวลานานได้นำเอาลัทธิชาตินิยมเข้ามาเผยแพร่และปลุกฝังในหมู่คนไทย ทั้งนี้เพื่อต่อต้านอิทธิพลต่าง ๆ ที่มีผลกระทบเข้ามาสู่ดินแดนเอง

นโยบายที่ทรงปฏิบัติในเรื่องนี้ก็คือ ดำเนินมาตรการบางอย่างเพื่อหาทางควบคุมคนจีนในประเทศไทยมิให้เคลื่อนไหวไปในทำนองปลุกฝังความรู้สึกชาตินิยมในหมู่คนจีน ในขณะเดียวกันก็พยายามผสมกลมกลืนคนจีนด้วย โดยทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติสัญชาติขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๔ กำหนดให้ผู้ที่กำเนิดในราชอาณาจักรไทยเป็นคนไทย ไม่ว่าจะมีบิดามารดาเป็นคนสัญชาติใด ทั้งนี้เพื่อจะให้ลูกหลานจีนได้กลายเป็นคนไทยต่อไป นอกจากนี้ยังได้ทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ เพื่อให้ทางการสามารถควบคุมโรงเรียนจีนมิให้เป็นเครื่องมือเผยแพร่ความรู้สึกชาตินิยมของคนจีนได้

ส่วนในด้านส่งเสริมความรู้สึกชาตินิยมในหมู่คนไทยนั้น ก็ได้ทรงทำโดยเต็มที่เพื่อจะโน้มน้าวใจให้คนไทยเกิดความรักชาติและภาคภูมิใจในความเป็นไทยของตน โดยการสร้างสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องหมายให้เกิดความจงรักภักดีต่อชาติ ทรงนิพนธ์บทละครต่าง ๆ ที่ปลุกใจให้รักชาติ ในบทกรรมและพระบรมราโชวาทที่เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ก็มีการตั้งกองเสือป่าเพื่อเป็นจุดรวมความสามัคคีและฝึกฝนให้ระเบียบวินัยและมีความกล้าหาญ จึงกล่าวได้ว่าภารกิจดำเนินการตั้งกองนี้เป็นการส่งเสริมให้คนไทยเกิดความรู้สึกรักชาติ นี้อาจภูมิใจในชาติของตน มีความรู้สึกห่วงแหนแผ่นดินไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งนับว่าเป็นความรู้สึกในเรื่องชาตินิยมนั่นเอง จึงถือได้ว่าลัทธิชาตินิยมได้กำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว